

TÁRBIYA RAWAJLANIP BARIWSHI SOCIALLIQ QUBILIS SIPATINDA

Masharipova Amangul Bazarbayevna

Jumatova Zlixa Muratbayevna

I.Yusupov atındağı doretiwshilik mektebi tarbiyashi-pedagogi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13985484>

Anotatsiya. *Bul maqlada bala tárbiyası, hám onıń dáwirleri, ideologiyalıq tárbiya haqqında sóz etilgen.*

Gilt sózler: *tárbiya, rawajlanıw, tálim, factor, milliy, jámiyet.*

EDUCATION AS A DEVELOPING BUSINESS PHENOMENON

Abstract. *This article talks about child education and its periods, ideological education.*

Key words: *education, development, education, factor, national, society.*

ОБРАЗОВАНИЕ КАК РАЗВИВАЮЩИЙСЯ БИЗНЕС-ФЕНОМЕН

Аннотация. *В статье говорится о воспитании детей и его периодах, идеологическом воспитании.*

Ключевые слова: *воспитание, развитие, воспитание, фактор, национальный, общество.*

XXI ásirdeń dáslepki jıllarınan aq, azat hám abat Watan, erkin hám párawan turmıs qurıw - Ózbekstan xalqınıń milliy rawajlanıw jolındağı bas ideyasına aylandı. Álbette, milliy gárezsizlik ideyasınıń bas ideyası hám onıń maqsetlerin oqıwshı - jaslar sanasına sındırıwde tálim-tárbiya menen bir qatarda shańaraqtıń áhmiyeti kúta úlken bolıp tabıladı. Sebebi, shańaraq ideologiyalıq tárbiyanıń eń zárúrli social faktorlarınan biri esaplanadı. Shańaraq - jámiyet negizi bolıp, kóp ásirlik bekkem ruwxıy dereklerge iye. Sebebi, insannıń táğdiri de, keleshektegi jetkenlikleri de, kásip tańlawı da, ádepli bolıwı da shańaraqqa baylanıslı. Sebebi, perzentlerimizdiń jaqsı minez-qulqı, ádeplilik qásiyeti shańaraqta kámal tabadı.

Ózbekstan gárezsizliginiń dáslepki kúnlerinen aq, jámiyet turmısında milliy qádiriyatlardı qayta tiklew hám olar tiykarında barkedal áwladtı kamalga jetkiziw mámleket siyasatınıń ústinlikke iye bağdarına kóterildi. Ózbekstan Respublikasınıń Konstituciyasında «Shańaraq jámiyetiniń tiykarğı buwını bolıp tabıladı hám de jámiyet hám mámleket qawipsizliginde turıw huqıqına iye» dep ayılıwı menen birge ata-analar óz perzentlerin er jetkenlerine shekem bağıwı hám tárbiyalawga, er jetken, miynetke uqıplı perzentler óz ata-anaları haqqında gamxorlıq etiwge májbúr ekenlikleri 64, 66 statyalarda kórsetilgen. Sonlıqtan da, shańaraqta balalardı ruwxıy-etikalıq tárbiyalaw keleshegimiz girewi bolıp tabıladı.

Sol sebepli de balalarda jaslıǵınan aq milliy úrip-ádetler, dástúrlar hám etikalıq mádeniyatı haqqındaǵı túsıniklerdi qalıplestiriw, shańaraqqa baylanıslı. Balanıń pák hám sap sadıqlıq, ruwxıy tárepten joqarı bolıp ósiwi, shańaraqqa shańaraqtaǵı bekkem, tınısh hám tatıwlıǵına baylanıslı. Sebebi, ol jaǵdayda tárbiyalanıp atırǵan perzent de ruwxıy tárepten jetik, saw, ǵárezsiz pikirley alatuǵın kámil insan bolıp úlkeyedi.

Birinshi shańaraqta ádep-ikramlılıq tárbiyası. Bala tárbiyasın ana qarnınan baslaw maqsetike muwapıq boladı. Usı pikirdi bir qatar Shıǵıs oyshılları da ayıp ótken. Balanı tárbiyalaw ushın, eń aldǵı menen ata-ananıń ózi tárbiyalanǵan bolıwı kerek. Ruwxıy tárepten salamat ata-anadan salamat bala tárbiyalanadı dep alımlar ayıp ótedi. Perzent tuwılǵanınan baslap shańaraq ortalıǵında tárbiyalanadı. Bul dáwirde balanı tuwrı awqatlandırıw, tuwrı kámalǵa keltiriw júdá áhmiyetli sanaladı. Bir jasqa shekem bolǵan dáwirde bala ózine jaqın adamlardı kórgende quwanadı, reńli oınshıqlardı xosh kóredi. Bul dáwirde balanı álle aytıw yaki jaqsı sózler menen erkeletip barıw lazım. Bir jastan úsh jasqa shekem bolǵan balalar bolsa hár qıylı oınshıqlardı oynay baslaydı, bul jerde biz milliy qádiriyatlarǵa tiykarlanǵan oınshıqlardı da oynawına dıqqat qaratıwımız lazım. Sonıń menen birge sol dáwirde áste aqırın sóylewi rawajlana baslaydı. Bul dáwirde balalar oın arqalı bir-biri menen baylanıslardı qıladı, sáwlelendiriw, pikirlew procesleri qalıpleseı. Ata-ana yaki tárbiyashılardıń balalardı jaqsı kóriwi, olardıń is háreketlerine zıyreklik hám mehribanlıq penen qatnasta bolıwı, balanıń salamat ósiwine, ádep-ikramlı bolıwına alıp keledi.

Ekinshisi mektepke shekemgi ádeplilik tárbiya esaplanadı. Mektepke shekemgi dáwir bul bala tárbiyasındaǵı eń áhmiyetli dáwir esaplanadı. Sebebi, bul dáwirde payda bolǵan oy pikirler izi insan yadında ómirlikke saqlanıp qaladı. Bul dáwir balanıń aqlıy hám fizikalıq tárepten tez ósiwi, dúnyanı biliwge umtılwı, qorshaǵan ortalıqqa óz múnásibetin bildiriw qálewın kúsheyip baratırǵan dáwir esaplanadı.

Úshinshisi baslanǵısh bilim beriwde ádeplilik tárbiya. Baslanǵısh bilim beriwde bala ómirinde jańa; qızıqlı hám áhmiyetli dáwir baslanadı. Sebebi, bala mektepke kelgennen keyin jańa ortalıq, jańa tártip qaǵıyda, jańa talaplarǵa dus keledi. Bul dáwirde balalar ele oın háreketlerin tolıq tárk etpegenligin esapqa alıp, ótiletuǵın sabaq shınıǵıwların qızıqlı qılıp alıp barıwı lazım.

Bul dáwirge kelip balaǵa tárbiyalıq tásir jolları bir qansha anıq hám sistemalı túrde bolıp tabıladı. Sebebi endi tárbiya arnawlı bilim sıpatında ótile baslaydı. Bunnan tısqarı basqa pánler de turaqlı túrde ádeplilik tárbiya berip barıladı.

Tórtinshisi orta ulıwma bilim beriwde ádeplilik tárbiya. Orta mektep dáwirine kelip oqıwshı úyrenetuǵın pánler de áste aqırılıq penen quramalasıp baradı hám soǵan bola oqıwshınıń

pikirləwi hám dúnyaǵa kóz-qarası da keñeyip baradı. Bul dáwirde oqıwshılardıǵa óz-ara ádeplilikke tiyisli naqıl-maqallar hám hádislerden ibratlı sózlerdi kóbirek aytıw arqalı tárbiyalaw oǵada áhmiyetli sanaladı.

Besinshisi joqarı oqıw orınlarında ádeplilik tárbiya. Joqarı bilim beriwde jaslar endi qanday da bir qánigelikti tańlaǵan halda, óziniń erkin pikiri, dúnyaǵa kóz-qarası, intellektual qızıǵıwına iye boladı. Sol sebebli bul dáwirde bolajaq qánigelerdi ádeplilik tárepten tárbiyalaw júdá áhmiyetli sanaladı. Sebebi bul dáwirde jaslar óziniń mádeniy-ruwxıy dárejesin arttırıwǵa umtıladı, óz ústinde qunt penen isleydi, radio, televidenie, internet hám barlıq informaciyaq qurallardan nátiyjeli paydalanadı, hár túrli shıǵarmalar menen tanısadı. Bul bolsa jaslardı ádeplilik tárepten tárbiyalaw ushın járdem beredi.

Altınshısı bilim beriwden keyingi ádeplilik tárbiya. Jaslar uzaq múddetli hám sistemalı bilim nátiyjesinde qánige sıpatında qalıpleseı. Endi ol teoriyalıq tárepten iyelegen bilimlerin ámeliyatta qollanıp ádeplilik ruwta tárbiyalay baslaydı. Úzliksiz túrde uzaq múddetli alıp barılǵan bilim beriw nátiyjesi mine endi kózge kórine baslaydı.

Shıǵıs mámleketlerinde perzent tárbiyasın insan tárbiya procesinde kámil insan etip tárbiya qılıwdı eń áhmiyetli wazıypa dep esaplaydı. Atap aytqanda ilim, diniy násiyatlar, hádisler, kórkem shıǵarmalar, xalıq awız-eki dóretiwshiliginen paydalanıw maqsetke muwapıq dep esaplaydı.

Juwmaqlap aytqanda jaqsı dúnyaǵa kóz-qarastı qalıplestiriw, jaslardı milliy qádiryatlar ruwxında tárbiyalaw tez óz sheshimin tabatugın is emes, ol jıllar dawamında jetilistirledi hám milliy qádiryatlar sińdiriledi.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т: Ўзбекистон, 2022. -81 б.
2. Ш.М.Мирзиёев. Миллий тараққиёт йўлимизни қатият билан давом еттириб, янги босқичга кўтарамиз. 1-жилд. Т: Ўзбекистон, 2017. –592 б.
3. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. –Т.: Ўзбекистон, 2017. –488 б.
4. Йўлдошев О., Юнусов Қ. Оилада ва ёшлар ўртасида ҳуқуқий муносабатларни такомиллаштириш. - Т.: Университет, 1997.
5. Йўлдошев Х.Қ, Тожихонов У., Зарипов З.С., Мирзажонов Қ. Вояга йетмаганлар ҳуқуқбузарликларини олдини олишда ҳуқуқий воситаларнинг аҳамияти.-Т.: ИИВ Академияси, 1999.

6. Каримова О., Туйчиева Х. Давлат ва ҳуқуқ асослари. Ўқув қўлланма. - Т.: Ўқитувчи, 1996.
7. Yusupbayevna T. Z. PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FACTORS OF AN INTEGRATED APPROACH TO ADVANCED FOREIGN EXPERIENCE IN EDUCATION //EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR). – 2022. – Т. 8. – №. 6. – С. 26-29. 12. Yusupbaevna Z. T. Integrative approach to the system of higher education of foreign countries, economically developed in the Republic of Uzbekistan //Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching. – 2021. – Т. 1. – №. 1. – С. 82-87.
8. Turumbetova Z. Y., Srimbetova S. E. PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE IMPACT ON CHILDREN'S BEHAVIOR //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 942-945.
9. Turumbetova Z. Y., Tolibayeva Z. B. PROBLEMS OF CHOOSING A PROFESSION IN ADOLESCENCE //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 938-941.